

İlköğretim Öğrencilerinin Resimlerinde Öğretmen ve Öğrenme Süreci Algısı

Perceptions of the Teacher and Teaching Process in the Drawings of Elementary School Students

Necdet AYKAÇ*
Muğla Üniversitesi

Öz

Bu çalışmada, ilköğretim öğrencilerin yaptıkları resimlere dayalı olarak, öğretmenin ve öğrenme sürecinin nasıl algılandığının ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı bu çalışmanın çalışma grubunu, "uygun örnekleme" yoluyla seçilen Hakkâri, Van, Ankara ve Muğla illerindeki 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gören toplam 1000 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada veriler toplanırken öğrencilerden "Öğretmen dendiğinde ne algılıyorsunuz?" sorusuna yanıt olarak bir öğretmen resmi çizmeleri istenmiştir. Veriler SPSS programı ile yüzde (%) ve frekans olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük bir oranının öğretmenleri "insan" olarak algıladıkları görülürken, küçük bir oranın ise, "Atatürk" gibi tanınan bir kişi ya da güneş, çiçek, kalp, kitap gibi nesnelere biçiminde algılandıkları görülmüştür. Öğrenme sürecine ilişkin elde edilen bulgularda ise öğretmenin genel olarak tahtanın yanında, elinde tebeşirle ders anlatırken resmedildiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Öğrenci resimleri, öğretmen algısı, öğrenme süreci.

Abstract

The present study aims to reveal how elementary and secondary school students perceive the teacher and teaching process as reflected in their drawings. In the present study, qualitative study method is used with 1000 students selected through "convenience sampling" method from 3rd, 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grades of the schools located in Hakkari, Van, Ankara and Muğla cities. While the data of the study were being collected, the students were asked to draw a picture of a teacher as a response to the question "What do you imagine when you hear the word "teacher". The data in this way were evaluated through the SPSS by percentages (%) and frequencies. According to the findings, the students mostly depicted their teachers as "human" and just a small number of students illustrated them as a well-known person such as "Atatürk" or sun, flower, heart, book etc. When the students' drawings were evaluated in terms of teaching process, it was observed that the teachers are mostly illustrated inside the class, at the board, and while standing next to board or teaching with a chalk in hand.

Keywords: Students' drawings, perception of the teacher, learning process

Summary

Purpose

The present study aims to reveal how the elementary and secondary school students perceive the teacher and teaching process based on the drawings they produced. Hypotheses of the study are as follows:

1. How do students perceive teaching-learning process at their schools in their drawings?

* Yrd. Doç. Dr. Necdet AYKAÇ, Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim ABD, necdetaykac@hotmail.com

2. Which images do the students use to represent their teacher in their drawings?
3. With which objects and in which places do the students draw their teacher?
4. In their drawings, which actions are the teachers depicted doing?

Method

In the present study qualitative study method is used with 1000 students selected through "proper sampling" method from 3rd, 4th, 5th, 6th, 7th and 8th grades of the schools located in Hakkari, Van, Ankara and Muğla cities. While the data of the study were being collected, the students were asked to draw a picture of a teacher as a response to the question "What do you imagine when you hear the word "teacher". Each drawing was assigned a number, and then each drawing was evaluated according to pre-designed categories given in "teacher perception coding list" during the evaluation. These categories were evaluated according to type, gender, size, gestures and mimics, other physical characteristics, the place where the teacher is standing, the way of the teacher's acting, the objects in his/her hands, metaphors, the objects in the class. Each category and its sub-dimensions were assigned numbers 0,1,2,3,....., the data coded in this way were evaluated through SPSS, and presented in the form of percentages (%) and frequencies.

Discussion and Conclusion

According to the findings, it was found that the students mostly depicted their teachers as "human" and just a small number of students illustrated them as a well-known person such as "Atatürk" or sun, flower, heart, book etc. In their drawings, the students illustrated their teachers inside a book, a sun, on the stars, flowers, in the sky, on the world and on the root of a tree. These illustrations of the teachers can be interpreted as the teachers' being valued greatly as the source of light, spring of love, disperser of knowledge. The students usually depicted their teachers' outer appearances as elegantly-dressed, neat and clean and the ratio of those perceiving their teachers' as untidy is quite low. The students illustrated their teachers' mimics and facial expressions as smiling and happy. The teachers' leaving positive impressions on their students is highly positive given the fact that teachers are the most important role models after families. This is assumed to have positive contributions to the students' development and their adaptation to the society.

At the end of the study, it was seen that the students' perception of the learning process mostly consists of inside the classroom, and as objects, usually the blackboard, the teacher's desk, bookcase, the poster of Atatürk, and boards were depicted but technological equipment such as computer was not included within the drawings. And the seating order in the classroom was generally depicted as in the traditional form, that is, desks ordered in straight lines from the front to the back. The teachers were mostly drawn either in front of the board or next to it or sitting at the desk. In few drawings, the teachers were depicted in the garden of the school, doing activities with the students, in the nature or teaching in a laboratory. When how the students perceive what they see is considered, it seems to be clear that though it is claimed that constructivist approach and student-centered approach are implemented in the class, the image of traditional way of teaching and traditional teacher type teaching at the board or desk is still dominant in the students' minds.

When the findings of the present study is generally evaluated in light of the students' illustrations, it is seen that the teachers are quite positively perceived by the students in terms of the teachers' physical appearances, gestures, mimics, and metaphors used to depict the teachers. However, when the objects drawn together with the teachers, the place where they are drawn, and the actions performed by the teachers, it can be argued that the teachers are still perceived in the role of information conveyor. When the students' drawings were evaluated, it was observed that the teachers are mostly illustrated inside the class, at the board, and while standing next to the board or teaching with a chalk in hand. This finding also supports the above finding stating that the teacher is regarded as someone conveying the information to the students.

Giriş

İlköğretim, öğrencilerin geleceğinin şekillenmesinde diğer eğitim süreçlerine temel oluşturan önemli bir kademedir. Bu yönüyle bakıldığında, ilköğretim kademesinde verilen eğitimin niteliği, çocukların topluma yararlı, düşünen ve yaratıcı bireyler olarak yetişmelerinde oldukça önemli bir işlev görmektedir. İlköğretimin niteliğini belirleyen önemli unsurlardan birisi. okulun fiziki yapısı ve araç-gereç bakımından donanımı, diğeri ise öğrenme-öğretme sürecinin şekillenmesinde görev alan ve öğrencilere rehberlik eden öğretmenlerdir.

Etkili bir eğitim faaliyetinin yürütülmesinde öğretmenlere büyük bir sorumluluk yüklenmiştir. Sınıftaki öğretim ortamının düzenlenmesi, etkinliklerin belirlenmesi, ders araç-gereçlerinin ve öğretim yöntemlerinin seçimi bu sorumluluklardan bazılarıdır. Bu işleri yerine getiren öğretmen, sınıfta etkin bir rol oynayarak öğrencilerine okulda buldukları süre boyunca rehberlik etmektedir (Cerit, 2008). Bu açıdan bakıldığında, bireylerin hayatlarında önemli izler bırakan ve onların davranışlarının oluşumunda etkin bir rol oynayan öğretmenlerin nasıl algılandığı ile ilgili saptamaların yapılması oldukça önemlidir. Nitelikli bir eğitim hizmeti verebilmek, büyük oranda nitelikli öğretmenlerin varlığına bağlıdır. Bireylerin sahip olduğu yetenekleri geliştiren ve öğrencilerin öğrenmelerine yardımcı olan, onlara bilgiyi hazır şekilde veren değil, bilgiye ulaşma yollarını öğreten öğretmenler, kendi başına hareket eden, kendine güvenen özgür ve yaratıcı bireyler yetiştirebileceklerdir.

Öğretmenin niteliği, öğretmen-öğrenci iletişiminde önemli rol oynadığı kadar, öğrencilerin öğrenme sürecini de olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle ilköğretim düzeyinde, aileden sonra çocuğun örnek aldığı en önemli kişi öğretmen olduğu dikkate alındığında, öğrencilerin, öğretmenleri ve öğretme-öğrenme sürecini nasıl algıladığı oldukça önemli bir olgudur. İlköğretim düzeyinde birçok dersin yanında öğrencilerin sanatsal ve kültürel gelişimini ve yeteneklerini ortaya çıkarmayı amaçlayan resim, müzik, beden eğitimi ve teknoloji tasarımı gibi dersler de yer almaktadır. Bu dersler öğrencilerin yeteneklerini geliştirirken aynı zamanda sanatsal duyarlılık kazanmalarında önemli bir rol oynamaktadır.

Çocukların zihinsel gelişimleri ve imgelerinin zenginliğinde sanatın özel bir yeri vardır. Sanat, insanların doğa karşısındaki duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritim gibi araçlarla güzel ve etkili bir biçimde, kişisel bir üslupla ifade etme çabasından doğan, ruhsal bir faaliyettir (Artut, 2002). Bu açıdan bakıldığında, sanat insanların bir biçimde kendini ifade etme aracı olarak görülebilir. Okullarda yer alan sanatsal faaliyetler aracılığıyla çocukların kendilerini rahatça ifade etmeleri yanında, yaratıcı, çok yönlü düşünebilen, olaylara farklı açıdan bakabilen kişiliği gelişmiş bir birey olarak yetişmelerine olanak sağlanabilmektedir.

Sanat türleri içinde insanın kendini tanımlamasında, kanıtlamasında, doğadaki varlıkları algılamasında ve betimlemesinde resmin önemli bir yeri bulunmaktadır. Resim ve çocuk birbirini tamamlayan, sürekli değişen bir olgu olup, iletişimin en etkili ve önemli unsurları arasında yer almaktadır (Artut, 2007). Çocukların kelimelerle ifade etmeye çalıştıkları bildirimlerden daha güçlü bir anlatım, ifade ve yansıtma aracı olan resim, çocuğun dış dünyayı algılayışının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Can ve Aral, 2009). Bu açıdan bakıldığında, çocuklar olaylar, durumlar ve nesnelere hakkındaki duygu, düşünce ve algılarını resimlere yansıtabilmektedir. Kırıçoğlu (2002)'nin yaptığı çalışmada, çocukların çevreyle olan bütün etkileşimlerini resimlerinde dile getirdikleri ifade edilmektedir.

Çocuklar öğretmen-öğrenci ilişkilerini doğal bir şekilde resimlerine yansıtmaktadırlar. Çocukların duygularının doğal bir biçimde yansımaları açısından resim çizdirme oldukça uygun bir yöntemdir. Çocuklar, duygu ve düşüncelerini, tutumlarını, dileklerini ve isteklerini resimlere yansıtmaktadırlar (Clarkeand and Ungerer, 2007; Fury, Carlson and Sroufe, 1997, Aktaran: Harrison). Resimler içindeki duyguların gösterimi için sembolik bir destek sağlamak ve ilişkileri yansıtmak için bir model olarak kullanılmaktadır (Solomon and George, 1999). Bu açıdan bakıldığında, çocukların resim yapmaları ile ilgili çalışmalar psikoloji başta olmak üzere birçok bilim dalı tarafından (tanı) aracı olarak kullanılmaktadır. Çocuklar çevreleri hakkındaki

gözlemlerini resim yoluyla ifade edebilmektedirler. Çocuk, kendi resimlerinde, bize imgelerini, düşüncelerini ayrıntılarıyla ifade etme olanağı bulmaktadır. Çocuk, objeleri betimlemek üzere figüratif düşünce etkisinde gördüklerini yansıtmaya, en uygun formu oluşturmaya çalışmaktadırlar. Burada önemli olan görsel olarak yansıtılan konunun ne ifade ettiği (Yavuzer, 2009). Bu yönüyle bakıldığında, resim yoluyla çocukların çevresini ve insan ilişkilerini nasıl algıladığını belirlemek mümkün olabilmektedir.

Birçok araştırmada, çocukların kendilerinin, ailelerinin ve çevrelerinin resimlerini çizerek ilişkilerinin niteliğini yansıtmaya çalıştıkları saptanmıştır (Clarke, Ungerer, Chahoud, Johnson and Steifel, 2002; Fury et al., 1997; Kaplan and Main, 1985; Pianta, Longmaid and Ferguson, 1999). Çocuk resimlerine dayalı olarak yapılan çalışmaların, çocukların duygu ve düşünce dünyasını sınırlamadan doğal bir biçimde yansıtması açısından oldukça önemlidir. “Bir resmin bin kelimeye bedel olduğu” sözü dikkate alındığında, resimlerden elde edilen bulguların araştırmalar açısından oldukça önemli göstergeler ortaya koyması kaçınılmazdır. Pek çok araştırmacı da 1800’lerden beri veri toplama aracı olarak resimlerden yararlanmıştır (Barnes, 1893; Harrison, Clarke and Ungerer, 2007; Selwyn, Boraschi and Özkula, 2009; Barman, 1997). Her ne kadar çizimle toplanan veriler, çizimi yapan kişinin yeteneği ile sınırlı olsa da çocukların resim yoluyla kendilerini ifade etmekteki olağanüstü becerileri, araştırmacıları bu alanda çalışmaya sevk etmiştir (Maverss, 2003; Aktaran: Selwyn et al., 2009). Türkiye’ de resim çizdirerek yapılan çalışmalar daha çok “bilim insanı” algısı üzerinedir (Gültekin, Ç., Tosun, Ö., Turgut, Ş., Örenler, Ş., Şengül, K. and Top, G., 2010; Ünver, 2010). Resim yoluyla öğretmen algısını saptamaya yönelik olarak bu alanda hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu açıdan bakıldığında bu çalışmanın öğrencilerin öğretmenlere ve öğrenme sürecine ilişkin olarak algılarını açık bir şekilde hiçbir sınırlama olmadan resimlere yansıtması, öğretmen kavramı ve öğrenme sürecine ilişkin olarak önemli veriler sağlayabilecektir.

Çocukların kelimelerle ifade etmeye çalıştıkları bildirimlerden daha güçlü bir anlatım, ifade ve yansıtma aracı olan resim, çocuğun dış dünyayı algılayışının bir göstergesi olarak kabul edilmektedir (Yaşar ve Aral, 2009: 24-31). Öğrenciler 3. sınıfta (9 yaşında) insan ve çevresi hakkında belirli bir görüşe sahip olur ve bu görüşlerini resimlerine şemalar şeklinde yansıtır. 5. sınıf (10-11) yaş grubunda öğrenciler belirgin bir biçimde gerçekçilik dönemini yaşamaktadırlar. Bu dönemde çocuk artık toplumun bir üyesi olduğunun bilincine varmakta, ayrıntılı çizimler ve gerçekçi yaklaşımlar bu dönemde ön plana çıkmaktadır. 12-14 yaş düzeyinde ise öğrenciler yakın çevresinde gördüğü objelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerine yansıtmaya başlamaktadırlar (Yavuzer, 2009). Çocukların bu özellikleri dikkate alınarak resim öğretmenlerinin de görüşleri alınarak araştırmaya yalnızca ilköğretim 3.,4.,5.,6.,7. ve 8. sınıf öğrencileri dahil edilmiştir.

Eğitim sürecini ve bu sürecin önemli bir ögesi olan öğretmeni, bu sürecin öznesi olan öğrencilerin gözüyle görmek, onların duyuş, düşünüş ve algılayışını belirlememize, dolayısıyla bu alanda var olan problemlerin ortaya çıkarılmasında önemli veriler sağlaması açısından öğretme-öğrenme sürecinin zenginleşmesine önemli katkılar sunabilecektir.

Çocuklar için resim, semboller ve kalıp formların kullanıldığı bir dildir. Çocuklar resimlerinde bazı nesne ve objeleri bir nesneyi olduğundan büyük ya da küçük çizebileceği gibi öğretmen algısında olduğu gibi öğretmeni bir kitap, güneş, yıldız gibi bazı metaforlara benzeterek çizebilmektedirler. Çocukların benzettikleri metaforların işlevi, öğretmeni algılamada bize oldukça önemli ipuçları sunmaktadır.

Okullar, sembolik unsurların bulunduğu kurumlardır. Bu sembollerden birisi de metaforlardır. Metaforlar, insanların, hayatı, çevreyi, olayları ve nesnelere nasıl gördükleri, varlık benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araç olarak düşünülmektedir (Cerit, 2008). Bu yönüyle bakıldığında, metaforlar bir algı aracı olarak görülebilmektedir.

Metaforların temel işlevleri, çok sayıda verinin, bilginin yakalanması, yorumlanması, nakledilmesi ve belirsizlikle başa çıkamadaki yararlıdır (Erdem ve Satır, 2000). Metaforlar, bizim durumları ve olayları algıladığımız yolu etkilediği için gerçekleri yeniden tanımlamak ve

problem durumlarını yeniden kavramsallaştırmayı teşvik etmek için kullanılabilir (Goldstein, 2005). Metaforlar yeni bir olguyu anlama ve açıklamada özellikle yararlıdır. Çünkü iyi bilinen bir durumun anlamını bilinmeyen bir duruma taşırlar. Böylece metafor yeni bir bilginin öğrenilmesini kolaylaştırır. Bununla birlikte metaforlar bir düşünce aynı zamanda bir görme biçimidir (Morgan, 1998). Bu açıdan bakıldığında, çizimlerde benzetilen nesne ve objeler göz önüne alınarak öğrencilerin öğretmenlerini nasıl algıladığı, öğrenme sürecine nasıl bir işlev koyduğu açıkça görülebilmektedir. Bu yönüyle öğretmenlerin ve eğitim etkinliklerinin niteliğini belirlemek üzere yapılan bu çalışma, öğretmen kavramının öğrenme sürecinin asıl ögesi olan öğrenciler gözüyle detaylı bir şekilde incelenmesine olanak sağlayabilecektir.

Bu araştırmanın problem cümlesi, “İlköğretim öğrencileri resimlerinde öğretmenleri nasıl algılamaktadır?” sorusuna cevap aramaktadır.

Bu araştırma, ilköğretim öğrencilerinin yaptıkları resimlere dayalı olarak, öğretmenleri ve öğrenme süreçlerini nasıl algıladıklarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda, aşağıdaki alt problemlere cevap aranmaktadır.

1. Öğrenciler, resimlerinde okullardaki öğretme-öğrenme sürecini nasıl algılamaktadırlar?
2. Öğrenciler, öğretmenleri hangi imgelerle resmetmişlerdir?
3. Öğrenciler, öğretmenleri hangi mekânda, hangi nesnelere birlikte resmetmişlerdir?
4. Öğrenciler, öğretmenleri hangi eylemi yaparken resmetmişlerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu çalışmada, ilköğretim öğrencilerinin öğretmenleri hakkında çizmiş oldukları resimlerin çözümlenmesi yoluyla öğretmen ve öğrenme süreçlerine ilişkin öğrenci algıları çok yönlü ve derinlemesine ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışma Gurubu

Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma sürecinde kullanılan uygun örnekleme, çalışma için uygun olan, ulaşılabilen, hazır insan gruplarını kapsar (Fraenkel ve Wallen, 1990). Bu yaklaşım temel alınarak ulaşılabilen farklı bölgelerden ve illerden öğrencilere ulaşılmıştır. Burada amaç olabildiğinde çok sayıda bireye ulaşarak, araştırma problemi çerçevesinde kapsamlı bir veriye ulaşmaktır. Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Hakkâri, Van, Ankara ve Muğla illerindeki ilköğretim birinci ve ikinci kademedeki öğrenim gören öğrenciler (n: 1000) üzerinde uygulanmıştır. Araştırma kapsamına dahil edilen öğrencilerin önemli bir kısmı Muğla ve ilçelerindeki öğrencilerden oluşmuştur. Araştırmada çalışma grubunu Muğla merkezden 76, Muğla'nın Fethiye İlçesi'nden 101, Dalaman'dan 221, Milas'tan 154, Yatağan'dan 53, Ankara'dan 65, Hakkâri'den 234 ve Van'dan 295 öğrenci oluşturmuştur. Araştırma Muğla merkez ve ilçeleri, Ankara, Van ve Hakkâri illerinden görev yapan 34 öğretmenin katkıları ile yürütülmüştür.

Verilerin Toplanması

Nitel araştırmalarda veriler, gözlem notları, görüşme kayıtları, dokümanları resimler ve diğer grafik sunumları (çizimler, tablolar, vb.) gibi kaynaklardan toplanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Araştırmada, uygulamaya katılan öğrencilere “Öğretmen dendiğinde ne algılıyorsunuz?” odak sorusu yöneltilmiş, bu doğrultuda öğrencilerden öğretmeni resmetmeleri istenmiştir. Bu süreçte, resim kâğıdı ve boya kalem kullanmalarında herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Öğrencilere boya olarak pastel, kuru boya ya da yalnızca kurşunkalem kullanabilecekleri belirtilmiştir. Süre olarak 40 dakikalık bir zaman dilimi verilmiştir. Öğrencilere neler çizeceği konusunda bir yönlendirmede bulunulmamıştır.

Verilerin Analizi

Odak soru doğrultusunda çizilen resimler, uzman görüşleri doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen ‘Öğretmen Algı Kodlama Listesi’ ne göre analiz edilmiştir. ‘Öğretmen Algı Kodlama Listesi’ndeki kategoriler, ‘tür’, ‘cinsiyet’, ‘boyut’, ‘jest ve mimik’, ‘fiziksel özellikler’, ‘bulunduğu yer’, ‘yaptığı eylem’, ‘elinde bulunan nesne’, ‘imgelem’ ve ‘sınıfta bulunan nesnelere’ olarak tanımlanmıştır. Oğuz-Ünver (2010)’un çalışmasında da öğrencilerin bilim insanı hakkındaki algıları benzer kategoriler altında analiz edilmiştir. Oğuz-Ünver (2010)’un çalışmasında verilerin analizi, bilim insanı nitelikleri ve etkinlikleri kapsamında ele alınırken, bu çalışmada ise öğretmen nitelikleri ve faaliyetleri üzerinedir. Verilerin analizinde her bir kategori ve alt basamakları ‘0,1,2,3,...’ biçiminde numaralandırılmıştır. Sonrasında kategorilerden elde edilen sayısallaştırılmış değerler, SPSS programı kullanılarak, yüzde (%) ve frekans değerlerine ulaşılmış ve tabloleştirilmiştir. Araştırmada ulaşılan bulgular, tablolardaki veriler yorumlanarak sunulmuştur. Resimler çizilen görsel öğelere göre değerlendirilmiş, herhangi bir psikolojik tahlilde bulunulmamıştır.

Bulgular

Araştırma sonucunda incelenen 1000 resimden elde edilen veriler SPSS programında analiz edilerek yüzde ve frekans olarak aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Çizimlerin Analizi

Chambers (1983) tarafından geliştirilen “Bir Bilim Adamı Çiz Testi” (Draw A Scientist Test – DAST) analiz metodu tipik bilim adamı imgesini başlıca yedi karakteristik özelliğe ayırmıştır. Ancak, Finson ve Beaver (1995) bu ölçütü herkes tarafından kolay uygulanabilir “Bir Bilim Adamı Çiz Testi-Kontrol Listesi” (Draw A Scientist Test- Checklist – DAST-C) olarak geliştirmiştir. Bu çalışmada, yazar tarafından bilim adamı çizim testi ve bilim adamı kontrol listesine benzer şekilde oluşturulan ve uzman görüşleri alınarak son hali verilen 13 kategori ve alt kategorilerden oluşan “öğretmen algı” kontrol listesi oluşturulmuştur. Öğrencilerin tüm çizimleri aşağıda listelenen bu kategorilere göre değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Çizimler için oluşturulan aşağıdaki kategoriler listelenmiştir:

1. Öğrencilerin öğretmeni algılama biçimi (İnsan, tanınan bir kişi, çizgi film kahramanı, nesne ve diğer.)
2. Öğrencilerin öğretmene ilişkin cinsiyet algıları (Kadın, erkek, insan değil, belirsiz, vb.)
3. Fiziksel görünüşü (Takım elbiseli, beyaz önlüklü, kravatlı, eşofmanlı, dağınık, genç, vb.)
4. Öğretmen olarak çizilen metaforlar (Güneş, kitap, kalp, ay, yıldız, bulut, okul, çiçek, dünya, melek, vb.)
5. Boyutu (Var olandan büyük, var olandan küçük, gerçekçi.)
6. Jest ve mimikler (Güler yüzlü, heyecanlı, şaşkın, kızgın, üzgün, çekingen, endişeli, mutsuz, düşünceli vb.)
7. Fiziksel özellikleri (Gözlüklü, saçlı dağınık, temiz bakımlı, kel, sakallı, bıyıklı, fiziksel özür, dikkat çekici yaraları olan, vb.)
8. Yer/ mekân (Sınıf, tahtanın önü, yanı, masa, laboratuvar, öğretmenler odası, kırdı, okul

- bahçesi, tören, etkinlik, bilgisayar başında, bayrak direğinin yanında, gökyüzünde vb.)
9. Eylem biçimi (Tahtada yazı yazarken, öğrencilerle konuşurken, kâğıt okurken, kitap okurken, ders anlatırken, dinlenirken, deney yaparken, öğrencilere şiddet uygularken, öğrencileri severken, etkinlikte, vb.)
  10. Elinde bulunan nesnelere (Cetvel-sopa, tebeşir, kitap, çanta, kâğıt, çiçek, kalem, top, çubuk palet vb.)
  11. Etrafında bulunan nesnelere (Kitaplık, öğrenciler, masa, tahta, ağaç, çiçek, kalp vb.)
  12. Oturma düzeni (Geleneksel sıra düzeni, yarım daire, u düzeni, küme düzeni, serbest, vb.)
  13. Sınıfta bulunan nesne ve objeler (Tahta, masa, sıra, dolap, bilgisayar, projeksiyon cihazı vb.)

Öğrenci resimleri incelenirken çizilmeyen kategoriler “çizilmemiş” olarak kodlanmış, belirlenen kategoriler dışında kalan çizimler ise diğer başlığı altında verilmiştir. Veriler değerlendirilirken frekans ve yüzdeler kullanılmış ve yorumlanmıştır.

Tablo 1.

Öğrencilerin Öğretmenleri Algılama Biçimi

Öğretmeni Algılayışı	Sınıf						Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %	
İnsan	124/68.3	203/94	143/88.8	130/92.9	206/94.5	72/85.7	878/87.8
Tanınan bir kişi	36/19.9	1/5	-	2/1.4	2/9	-	41/4.1
Çizgi film kahramanı	-	-	1/6	-	1/5	-	2/2
Nesne	7/3.9	3/1.4	7/4.3	6/3	4/1.8	6/7.1	33/3.3
Diğer	14 / 7.7	9/4.2	10/6.2	2/1.4	5/2.3	6/7.1	46/4.6
Toplam	181/18.1	216/21.6	161/16.1	140/14.0	218/21.8	84/8.4	1000/100

Tablo 1 incelendiğinde, öğrencilerin % 87,8’i öğretmen kavramını “insan”, % 4,1’i “Atatürk” gibi tanın bir kişi, % 3,3’ü “güneş, çiçek, kalp ya da kitap” gibi nesnelere biçiminde algıladıkları görülmektedir.

Tablo 2.

Öğrencilerin Öğretmen Algılarına Göre Cinsiyet Dağılımı

Öğretmen Cinsiyeti	Sınıf						Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %	
Kadın	105 / 58	120 / 55.6	83 / 51.6	92 / 65.7	128 / 58.7	52 / 61.9	580 / 58
Erkek	53 / 29.3	76 / 35.2	59 / 36.6	34 / 24.3	68 / 31.2	20 / 23.8	310 / 31
İnsan değil	2 / 1.1	3 / 1.4	5 / 3.1	5 / 3.6	1 / .5	1 / 1.2	17 / 1.7
Belirsiz	6 / 3.3	7 / 3.2	8 / 5.0	8 / 5.7	16 / 7.3	2 / 2.4	47 / 4.7
Diğer	15 / 8.3	10 / 4.6	6 / 3.7	1 / .7	5 / 2.3	9 / 10.7	46 / 4.6
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100

Tablo 2’deki bulgular incelendiğinde, öğrenciler öğretmenlerin % 62,4’ünü “kadın”, % 31’ini ise “erkek” olarak çizmişlerdir. Bu bulguya göre öğretmenin cinsiyetinin daha çok kadın olarak algılandığı söylenebilir. Bu bulguda kadınların öğretmenlik mesleğine daha çok yönelmelerinin etkisi olabilir.

Tablo 3.

Öğrencilerin Algılarına Öğretmenin Fiziksel Görünümü

Öğretmenin Fiziksel Görünümü	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	98 / 54,1	74 / 34,3	70 / 43,5	50 / 35,6	130 / 59,6	43 / 51,2	465 / 46,5	
Takım elbise	8 / 4,4	20 / 9,3	18 / 11,2	9 / 6,4	15 / 6,9	7 / 8,3	77 / 7,7	
Beyaz önlüklü	1 / ,6	1 / ,5	1 / ,6	-	-	1 / 1,2	4 / ,4	
Şık giyim	49 / 27,1	110 / 50,9	60 / 37,3	62 / 44,3	67 / 30,7	28 / 33,3	376 / 37,6	
Kravat	8 / 4,4	5 / 2,3	2 / 1,2	3 / 2,1	2 / ,9	2 / 2,4	22 / 2,2	
Eşofman	-	-	-	-	2 / ,9	-	2 / ,2	
Dağınık	12 / 6,6	1 / ,5	5 / 3,1	15 / 10,7	2 / ,9	2 / 2,4	37 / 3,7	
Genç	5 / 2,8	-	-	-	-	-	5 / ,5	
Diğer	-	5 / 2,3	5 / 3,1	1 / ,7	-	1 / 1,2	12 / 1,2	
Toplam	181 / 18,1	216 / 21,6	161 / 16,6	140 / 14	218 / 21,8	84 / 8,4	1000/100	

Tablo 3'te görüldüğü gibi, sınıf düzeylerinin tümünde öğrenciler yaptıkları resimlerde öğretmenleri % 37,6 oranında "şık giyimli", % 7,7 oranında "takım elbiseli" olarak çizerken, öğrencilerin yalnızca % 3,7'si öğretmenleri "dağınık" olarak çizmişlerdir. Bu bulguya göre öğrencilerin öğretmenleri olumlu olarak algıladıkları söylenebilir.

Tablo 4.

Öğrencilerin Algısına Göre Öğretmen Olarak Çizilen Metaforlar

Öğretmen Metaforu	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	175 / 96,7	209 / 96,8	137 / 85,1	132 / 94,3	211 / 96,8	78 / 92,9	942 / 94,2	
Güneş	1 / ,6	1 / ,5	2 / 1,2	2 / 1,4	-	2 / 2,4	8 / ,8	
Kitap	-	1 / ,5	3 / 1,9	-	1 / ,5	1 / 1,2	6 / ,6	
Kalp	-	1 / ,5	1 / ,6	-	-	-	2 / ,2	
Ay	-	-	7 / 4,3	-	-	-	7 / ,7	
Yıldız	-	2 / ,9	5 / 3,1	2 / 1,4	-	-	9 / ,9	
Bulut	-	1 / ,5	1 / ,6	-	-	2 / 2,4	4 / ,4	
Okul	-	-	1 / ,6	-	-	1 / 1,2	2 / ,2	
Çiçek	1 / ,6	-	3 / 1,9	2 / 1,4	3 / 1,4	-	9 / ,9	
Dünya	4 / 2,2	1 / ,5	1 / ,6	1 / ,7	3 / 1,4	-	10 / 1	
Melek	-	-	-	1 / ,7	-	-	1 / ,1	
Toplam	181 / 18,1	216 / 21,6	161 / 16,6	140 / 14	218 / 21,8	84 / 8,4	1000/100	

Tablo 4'teki verilere göre, öğretmenlerin daha çok "insan figürü" olarak çizildiği, öğrencilerin yalnızca % 10'u tarafından bir nesne olarak algılandığı görülmüştür. Öğrencilerin öğretmeni, "güneş, kitap, kalp bulut ve okul" gibi imgelere benzettikleri görülmektedir. Tablo sınıflar düzeyinde analiz edildiğinde öğrencilerin daha çok 4, 5 ve 6. sınıflarda öğretmeni imgelerle çizdiği görülmektedir.

Tablo 5.

Öğrencilerin Algısına Göre Öğretmen Figürünün Boyutu

Nesnelerin Boyutu	Sınıf						Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %	
Resmedilmemiş	51 / 28.2	25 / 11.6	28 / 17.4	30 / 21.4	37 / 17.0	19 / 22.6	190 / 19.0
Var olandan büyük	26 / 14.4	39 / 18.1	41 / 25.5	24 / 17.1	49 / 22.5	19 / 22.6	198 / 19.8
Var olandan küçük	11 / 6.1	12 / 5.6	27 / 16.8	12 / 8.6	29 / 13.3	4 / 4.8	95 / 9.5
Gerçekçi	93 / 51.4	140 / 64.8	65 / 40.4	74 / 52.9	103 / 47.2	42 / 50.0	517 / 51.7
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100

Tablo 5'teki veriler dikkate alındığında, öğrencilerin % 51,7'si yaş gruplarının özelliklerine uygun olarak öğretmenleri gerçekçi bir biçimde çizerken, sınıf düzeylerinin genelinde öğrencilerin % 19,8'nin öğretmenleri olduğundan çok büyük çizdikleri görülmektedir. Öğrencilerin öğretmenleri olduğundan daha büyük çizmesinde, öğretmenlere verdikleri olumlu değer etkisinin olduğu söylenebilir.

Tablo 6.

Öğrencilerin Algısına Göre Öğretmenin Jest ve Mimikleri

Öğretmenin Jest ve Mimikleri	Sınıf						Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %	
Resmedilmemiş	44 / 24.3	25 / 11.6	31 / 19.3	20 / 14.3	29 / 13.3	22 / 26.2	171 / 17.1
Güler yüzlü	101 / 55.8	162 / 75.0	92 / 57.1	86 / 61.4	147 / 67.4	37 / 44.0	625 / 62.5
Heyecanlı	-	1 / .5	3 / 1.9	2 / 1.4	1 / .5	1 / 1.2	8 / .8
Şaşkın	4 / 2.2	4 / 1.9	4 / 2.5	6 / 4.3	7 / 3.2	6 / 7.1	31 / 3.1
Kızgın	5 / 2.8	4 / 1.9	10 / 6.2	6 / 4.3	7 / 3.2	3 / 3.6	35 / 3.5
Üzgün	1 / .6	3 / 1.4	-	1 / .7	-	-	5 / .5
Çekingen	1 / .6	-	-	-	1 / .5	-	2 / .2
Endişeli	-	-	1 / .6	1 / .7	5 / 2.3	1 / 1.2	8 / .8
Mutlu	19 / 10.5	12 / 5.6	11 / 6.8	6 / 4.3	5 / 2.3	7 / 8.3	60 / 6.0
Mutsuz	4 / 2.2	1 / .5	3 / 1.9	7 / 5.0	3 / 1.4	-	18 / 1.8
Düşünceli	2 / 1.1	4 / 1.9	6 / 3.7	5 / 3.6	13 / 6.0	7 / 8.3	37 / 3.7
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100

Tablo 6'ya göre, öğrencilerin % 68,5'i öğretmenleri güler yüzlü ve mutlu olarak algılamışlar ve bu şekilde çizmişlerdir. Öğretmenleri kızgın bulan öğrencilerin oranı ise yalnızca % 3,5'tir. Sınıflar düzeyinde bakıldığında öğretmenlerin en çok 4. sınıfta % 75 öğretmeni güler yüzlü çizdiği, 3. sınıf seviyesinde ise % 10.5 oranında en yüksek değerde mutlu çizildiği görülmektedir. Bu sonuçta ilköğretim birinci kademe (3, 4 ve 5) öğrencilerinin sınıf öğretmenleri ile daha yakın bağ kurabilmelerinin ve aileden sonra örnek alınabilecek ilk kişinin öğretmenleri olmasının etkisinin olduğu söylenebilir. Bu bulgulara göre öğretmenlerin öğrenciler tarafından mutlu ve neşeli olarak algılandığı, bunun öğretmen algısı açısından olumlu bir değer olduğu söylenebilir.

Tablo 7.
Resimlerde Öğretmenlerin Fiziksel Özellikleri

Öğretmenin Fiziksel Özellikleri	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	83 / 45.9	72 / 33.3	54 / 33.5	52 / 37.1	88 / 40.4	40 / 47.6	389 / 38.9	
Gözlüklü	6 / 3.3	3 / 1.4	4 / 2.5	7 / 5.0	3 / 1.4	-	23 / 2.3	
Sacı dağınık	28 / 15.5	22 / 10.2	14 / 8.7	15 / 10.7	25 / 11.5	11 / 13.1	115 / 11.5	
Temiz bakımlı	53 / 29.3	108 / 50.0	70 / 43.5	55 / 39.3	68 / 31.2	23 / 27.4	377 / 37.7	
Kel	5 / 2.8	6 / 2.8	9 / 5.6	2 / 1.4	12 / 5.5	1 / 1.2	35 / 3.5	
Sakallı	-	-	1 / .6	-	1 / .5	-	2 / .2	
Bıyıklı	2 / 1.1	1 / .5	3 / 1.9	4 / 2.9	-	-	10 / 1.0	
Fiziksel özürlü	-	1 / .5	-	1 / 1.7	14 / 6.4	7 / 8.3	23 / 2.3	
Dikkat çekici yaraları olan	1 / .6	-	-	1 / 1.7	-	-	2 / .2	
Diğer	3 / 1.7	3 / 1.4	6 / 3.7	3 / 2.1	7 / 3.2	2 / 2.4	24 / 2.4	
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100	

Tablo 7'ye göre, öğrencilerin %37,7'si öğretmenleri fiziksel özellikleri açısından temiz ve bakımlı algılarken, öğrencilerin % 11,5'i öğretmenleri saçlı dağınık olarak algılamış ve resmetmişlerdir. Sınıf düzeyleri açısından bulgularda önemli farklılık görülmemektedir.

Tablo 8.

Öğrencilerin Algısına Göre Öğretmenin Bulunduğu Yer

Öğretmenin Bulunduğu Yer	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	66 / 36.5	34 / 15.7	34 / 21.1	36 / 25.7	20 / 9.2	14 / 16.7	204 / 20.4	
Sınıfta	16 / 8.8	23 / 10.6	29 / 18.0	26 / 18.6	55 / 25.2	19 / 22.6	168 / 16.8	
Tahtanın önünde	42 / 23.2	19 / 8.8	32 / 19.9	26 / 18.6	51 / 23.4	21 / 25.0	202 / 20.2	
Masada	13 / 7.2	30 / 13.9	15 / 9.3	9 / 6.4	13 / 6.0	5 / 6.0	74 / 7.4	
Tahtanın yanında	14 / 7.7	41 / 19.0	15 / 9.3	12 / 8.6	17 / 7.8	3 / 3.6	102 / 10.2	
Laboratuvar	-	1 / .5	-	-	1 / .5	-	2 / .2	
Öğretmenler odası	3 / 1.7	1 / .5	-	1 / .7	-	2 / 2.4	7 / .7	
Kırda	-	-	-	-	5 / 2.3	-	5 / .5	
Okul bahçesi	13 / 7.2	45 / 20.8	19 / 11.8	23 / 16.4	36 / 16.5	13 / 15.5	149 / 14.9	
Törende	-	4 / 1.9	2 / 1.2	-	1 / .5	1 / 1.2	8 / .8	
Etkinlikte	1 / .6	1 / .5	2 / 1.2	-	1 / .5	-	5 / .5	
Bilgisayar başında	-	-	-	-	1 / .5	-	1 / .1	
Bayarak direğinin önünde	-	3 / 1.4	1 / .6	-	2 / .9	1 / 1.2	7 / .7	
Gökyüzü	10 / 5.5	14 / 6.5	11 / 6.8	6 / 4.3	14 / 6.4	5 / 6.0	60 / 6.0	
Diğer	3 / 1.7	-	1 / .6	1 / .7	1 / .5	-	6 / .6	
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100	

Tablo 8'deki verilere göre öğrencilerin sınıf düzeylerinin genelinde % 20,2'si öğretmenleri tahtanın önünde, %10,2'si tahtanın yanında ve % 7,4'ü masada resmetmiştir. Yalnızca öğrencilerin 14,9'unun öğretmenleri okul bahçesinde resmettiği görülmektedir. Bunlar öğrenme sürecinin genellikle okullarda ve sınıf atmosferinde sürdürüldüğünün göstergeleri olarak görülebilir

Tablo 9.

Öğrencilerin Algısına Göre Öğretmenin Yaptığı Eylem Türü

Öğretmen Eylemi	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	64 / 35.4	37 / 17.1	39 / 24.2	22 / 15.8	21 / 9.7	15 / 17.9	198 / 19.8	
Tahtada yazı yazarken	15 / 8.3	22 / 10.2	14 / 8.7	12 / 8.6	17 / 7.8	6 / 7.1	86 / 8.6	
Sınıfta dolaşırken	2 / 1.1	8 / 3.7	4 / 2.5	5 / 3.6	13 / 6.0	-	32 / 3.2	
Öğrencilerle konuşurken	11 / 6.1	19 / 8.8	11 / 6.8	17 / 12.2	23 / 10.6	10 / 11.9	91 / 9.1	
Kâğıt okurken	-	1 / .5	2 / 1.2	1 / .7	1 / .5	-	5 / .5	
Kitap okurken	1 / .6	3 / 1.4	3 / 1.9	5 / 3.6	3 / 1.4	2 / 2.4	17 / 1.7	
Ders anlatırken	53 / 29.3	56 / 25.9	50 / 31.1	25 / 18.0	51 / 23.5	24 / 28.6	259 / 25.9	
Dinlenirken	1 / .6	9 / 4.2	3 / 1.9	1 / .7	6 / 2.8	2 / 2.4	22 / 2.2	
Karne dağıtırken	-	4 / 1.9	1 / .6	-	-	1 / 1.2	6 / .6	
Deney yaparken	-	1 / .5	-	1 / .7	-	-	2 / .2	
Gözlem yaparken	5 / 2.8	4 / 1.9	1 / .6	1 / .7	-	1 / 1.2	12 / 1.2	
Öğrencilere şiddet uygularken	4 / 2.2	-	2 / 1.2	2 / 1.4	1 / .5	-	9 / .9	
Öğrenci severken	2 / 1.1	6 / 2.8	4 / 2.5	2 / 1.4	5 / 2.3	3 / 3.6	22 / 2.2	
Çiçek alırken	6 / 3.3	11 / 5.1	7 / 4.3	18 / 12.9	27 / 12.4	14 / 16.7	83 / 8.3	
Öğrencilerle oyun oynarken	3 / 1.7	10 / 4.6	2 / 1.2	-	3 / 1.4	-	18 / 1.8	
Müzedede öğrencilerle etkinlikte	1 / .6	-	2 / 1.2	-	-	-	3 / .3	
Tören yaparken	3 / 1.7	7 / 3.2	2 / 1.2	2 / 1.4	-	1 / 1.2	15 / 1.5	
Resim yaparken	2 / 1.1	-	-	4 / 2.9	36 / 16.6	-	42 / 4.2	
Öğrenci uyarırken	-	-	1 / .6	-	1 / .5	-	2 / .2	
Ayakta dururken	-	5 / 2.3	6 / 3.7	2 / 1.4	2 / .9	2 / 2.4	17 / 1.7	
Diğer	8 / 4.4	13 / 6.0	7 / 4.3	19 / 13.7	7 / 3.2	3 / 3.6	57 / 5.7	
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100	

Tablo 9'daki verilere göre sınıf düzeylerinin genelinde öğrencilerin %26,1'i öğretmenleri ders anlatırken, %8,6'sı sınıfta dolaşırken ve %9,1'i öğrencilerle konuşurken resmettikleri görülmektedir. Bu bulgular öğretmenin sınıf içinde daha çok bir rehber olmaktan öte, bilgi aktarıcısı rolü oynadığını göstermektedir. Birinci kademede öğrencilerin öğretmeni öğrencilerle oyun oynarken çizdikleri, ikinci kademe öğrencilerinin ise birinci kademe öğrencilerinden daha çok, öğretmeni çiçek alırken çizdikleri söylenebilir

Tablo 10.

Öğretmenin Elinde Bulunan Nesneler

Elinde Bulunan Nesneler	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	114 / 63.0	142 / 65.7	100 / 62.1	66 / 47.1	136 / 62.4	43 / 51.2	601 / 60.1	
Cetvel-Sopa	4 / 2.2	9 / 4.2	9 / 5.6	10 / 7.1	11 / 5.0	8 / 9.5	51 / 5.1	
Tebeşir	18 / 9.9	26 / 12.0	15 / 9.3	13 / 2.1	23 / 10.6	6 / 7.1	101 / 10.1	
Kitap	5 / 2.8	7 / 3.2	12 / 7.5	17 / 12.1	10 / 4.6	8 / 9.5	59 / 5.9	
Çanta	2 / 1.1	1 / .5	2 / 1.2	3 / 2.1	5 / 2.3	1 / 1.2	14 / 1.4	
Kâğıt	3 / 1.7	1 / .5	-	2 / 1.4	-	-	6 / .6	
Çiçek	9 / 5.0	12 / 5.6	7 / 4.3	12 / 8.6	21 / 9.6	14 / 16.7	75 / 7.5	
Kalem	7 / 3.9	1 / .5	5 / 3.1	1 / .7	4 / 1.8	1 / 1.2	19 / 1.9	
Top	-	-	1 / .6	-	-	-	1 / .1	
Çubuk	7 / 3.9	5 / 2.3	5 / 3.1	2 / 1.4	-	-	19 / 1.9	
Palet	9 / 5.0	3 / 1.4	4 / 2.5	9 / 6.4	6 / 2.8	-	31 / 3.1	
Öğrenci eli	1 / .6	3 / 1.4	-	3 / 2.1	1 / .5	-	8 / .8	
Diğer	2 / 1.1	6 / 2.8	1 / .6	2 / 1.4	1 / .5	3 / 3.6	15 / 1.5	
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100	

Tablo 10'daki verilere göre, öğrencilerin % 10,1'i öğretmenleri elinde bir tebeşir, % 5,1'i sopa ile çizdikleri görülmektedir. Bu bulgular, geleneksel bir öğrenme sürecinin bazı okullarda baskı ve şiddetin az da olsa göstergesi olarak kabul edilebilir. Öğretmenlerin % 7,5'inin elinde çiçek olması, öğretmene verilen bir değer olarak kabul edilebilir. Aynı şekilde öğretmenlerin % 5,9'unun elinde kitap olarak çizilmesi, olumlu olarak görülebilir. Ancak kitaplarla bir bütün olarak algılanması gereken öğretmenlerin bu kadar düşük oranda öğrenciler tarafından kitapla birlikte çizilmesi, düşünülmesi gereken bir olgudur.

Tablo 11.

Öğretmenin Etrafında Bulunan Nesneler

Etrafındaki Nesneler	Sınıf							Toplam f / %
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %		
Resmedilmemiş	49 / 27.1	36 / 16.7	27 / 16.8	17 / 12.1	21 / 9.6	8 / 9.5	158 / 15.8	
Kitaplık dolabı	1 / .6	5 / 2.3	5 / 3.1	4 / 2.9	13 / 6.0	1 / 1.2	29 / 2.9	
Bayrak	4 / 2.2	14 / 6.5	7 / 4.3	4 / 2.9	18 / 8.3	2 / 2.4	49 / 4.9	
Okul	10 / 5.5	19 / 8.8	11 / 6.8	10 / 7.1	7 / 3.2	10 / 11.9	67 / 6.7	
Öğrenciler	28 / 15.2	58 / 26.7	42 / 22.7	21 / 14.8	77 / 35.2	14 / 18.9	240 / 24.	
Okul bahçesi	1 / .6	-	-	1 / .7	-	1 / 1.2	3 / .3	
Masa	17 / 9.4	15 / 6.9	12 / 7.5	14 / 10.0	24 / 11.0	3 / 3.6	85 / 8.5	
Sıra	5 / 2.8	-	-	2 / 1.4	4 / 1.8	2 / 2.4	13 / 1.3	
Kalp	-	1 / .5	3 / 1.9	1 / .7	5 / 2.3	4 / 4.8	10 / 1.0	
Ağaç	2 / 1.1	7 / 3.2	4 / 2.5	5 / 3.6	5 / 2.3	4 / 4.8	25 / 2.5	
Çiçek	10 / 5.5	4 / 1.9	7 / 4.3	10 / 7.1	10 / 4.6	1 / 1.2	45 / 4.5	
Kitap	2 / 1.1	1 / .5	3 / 1.9	3 / 2.1	1 / .5	31 / 36.9	14 / 1.4	

Kalem	7 / 3.9	-	1 / .6	-	-	-	9 / .9
Tahta	42 / 23.2	53 / 24.5	36 / 22.4	47 / 33.6	32 / 14.7	-	241 / 24.1
Atatürk köşesi	-	1 / .5	-	-	-	1 / 1.2	1 / .1
Yıldızlar	-	1 / .5	1 / .6	-	-	-	2 / .2
Güneş	1 / .6	-	1 / .6	1 / .7	-	-	4 / .4
Mevsimler	-	-	-	-	1 / .5	-	1 / .1
Cöp sepeti	-	1 / .5	-	-	-	-	1 / .1
Bulut	1 / .6	-	-	-	-	-	1 / .1
Pencere	1 / .6	-	-	-	-	-	1 / .1
Diğer	-	-	1 / .6	-	-	-	1 / .1
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100

Tablo 11'e göre, öğrencilerin % 24,1'i öğretmenin etrafında tahta, % 8,5'i masa, % 6,7'si okul çizmesi, tahta, masa, sıra ve tebeşir kullanılan geleneksel bir öğrenme sürecinin uygulandığı öğrenme ortamlarına işaret etmektedir. Öğretmenin etrafında bilgisayar, televizyon, tepegöz, VCD gibi araçların hiç çizilmemesi, öğrencilerin öğrenme ortamlarını teknolojik donanımlı sınıflar olarak görmediğinin bir göstergesi olarak algılanabilir. Öğrenciler tarafından resimlerde öğretmenin etrafında % 23,9 oranında öğrencilerin çizilmesi, öğrenme-öğretmen süreci ve etkili iletişim anlamında olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir. 8 sınıflar dışında öğretmenin etrafında kitap çizilmeyip daha çok sıra ve masa çizilmesi, öğrencilerin öğretmeni geleneksel sınıf düzeni ile birlikte algıladığı söylenebilir.

Tablo 12.

Öğrencilerin Resimlerinde Öğrencilerin Oturma Düzeni

Oturma Düzeni	Sınıf						Toplam
	3. sınıf f / %	4.sınıf f / %	5.sınıf f / %	6.sınıf f / %	7.sınıf f / %	8.sınıf f / %	
Resmedilmemiş	133 / 73.5	128 / 59.3	107 / 66.5	86 / 61.9	158 / 72.5	55 / 65.5	668 / 66.8
Geleneksel sıra	43 / 23.8	68 / 31.5	46 / 28.6	46 / 33.1	57 / 26.1	27 / 32.1	287 / 28.7
Yarım daire	-	1 / .5	-	1 / .7	-	-	2 / .2
U düzeni	-	3 / 1.4	1 / .6	1 / .7	-	-	5 / .5
Küme düzeni	-	-	2 / 1.2	-	-	2 / 2.4	4 / .4
Serbest	4 / 2.2	13 / 6.0	4 / 2.5	5 / 3.6	1 / .5	-	27 / 2.7
Tören düzeni	-	3 / 1.4	-	-	2 / .9	-	5 / .5
Diğer	1 / .6	-	1 / .6	-	-	-	2 / .2
Toplam	181 / 18.1	216 / 21.6	161 / 16.6	140 / 14	218 / 21.8	84 / 8.4	1000/100

Tablo 12'deki veriler dikkate alındığında, öğrencilerin % 28,7'i geleneksel sıra düzeni çizerken, U düzeni ve yarım daire gibi öğrenci iletişimine olanak sağlayan oturma düzenlerinin yok denecek kadar az çizildiği görülmektedir. Bu bulgulara göre öğrencilerin öğrenme sürecini öğrencilerin pasif dinleyici, öğretmenin ise bilgi aktaran rolde algıladıkları söylenebilir. İlköğretim birinci kademedeki ikinci kademedeki farklı olarak az da olsa serbest düzenlere, U düzenine, öğrenci etkileşimli etkinliklere yer verildiği söylenebilir.

Tablo 13.

Öğrencilerin Resimlerine Göre Sınıfta Bulunan Obje ve Nesneler

Sınıfta Objeler ve Nesneler	Bulunan		Yok	
	f	%	f	%
Tahta	491	49,1	509	50,9
Masa	354	35,4	646	64,6
Sıra	363	36,3	637	63,7
Pano	58	5,8	942	94,2
Dolap	90	9,0	910	91,0
Perde	12	1,2	988	98,8
Atatürk Resmi	113	11,3	887	88,7
Bayrak	164	16,4	836	83,6
<i>İstiklal Marşı</i>	125	12,5	873	87,3
Bilgisayar	7	0,7	993	99,3
Projeksiyon cihazı	2	0,2	998	99,8
Tepegöz	2	0,2	998	99,8
Kütüphane	31	3,1	969	96,9

Tablo 13'te görüldüğü gibi öğrenciler, sınıf ortamında % 49,1'i tahta, % 36,3'ü sıra ve % 35,4'ü masa gibi nesne ve objeleri resmetmişlerdir. Bu bulgulara göre öğrencilerin sınıf ortamını daha çok tahta, sıra ve masadan oluşan, teknolojik donanımdan yoksun bir öğrenme ortamı olarak algıladıkları söylenebilir.

Tartışma ve Sonuçlar

Araştırma sonucunda, öğrencilerin öğretmenleri büyük bir oranda "insan", küçük bir oranda ise "Atatürk" gibi tanınan bir kişi olarak çizdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra öğrencilerin küçük bir oranının öğretmenleri güneş, çiçek, kalp ya da kitap gibi nesnelere olarak algılayıp çizdikleri görülmüştür.

4. Sınıf 103 kodlu öğrencinin çizimi

6. Sınıf 75 kodlu öğrencinin çizimi

Öğrencilerin öğretmenleri daha çok gerçekçi biçimde çizdikleri, öğrencilerin az bir kısmının ise öğretmenleri yücelterek Atatürk gibi ünlü bir kişiye, hayalindeki bir masal kahramanına ya da çizgi film kahramanına benzettikleri görülmüştür. Öğrencilerin kullandıkları imgelerin kalp, güneş gibi yaşamı aydınlatan ya da insanın yaşaması için hayati değeri olan, toplum tarafından kabul gören metaforlarla gösterilmesi, öğrencilerdeki öğretmen algısının olumlu değerler içerdiğini gösterebilir. Aynı şekilde öğrencilerin resimlerinde, öğretmeni kitabın içinde, kalbin içinde, güneş içinde, yıldızların üstünde çiçeğin üzerinde, gökyüzünde, dünyanın üzerinde ve

ağacın kökünde resmetmeleri öğrencilerin öğretmenleri bir ışık kaynağı, bilgi dağıtıcısı, aydınlık bir yüz olarak algıladıklarının bir göstergesi sayılabilir.

Öğrencilerin, resimlerinde öğretmenleri genelde şık giyimli, bakımlı ve takım elbiseli olarak çizdikleri görülmüştür. Öğretmenleri dağınık olarak çizen öğrencilerin oranının çok düşük olması, öğretmenlerin dış görünüş olarak öğrenciler üzerinde olumlu bir algı oluşturduğunu gösteren bir olgu olarak kabul edilebilir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin öğretmenleri bir model olarak gördüğü dikkate alındığında çocukların kişisel gelişimi ve toplumsal uyumu açısından bu durum olumlu bir gösterge olarak kabul edilebilir.

5. Sınıf 330 kodlu öğrencinin çizimi

8. Sınıf 170 kodlu öğrencinin çizimi

Öğrenciler cinsiyet olarak öğretmenleri daha çok kadın olarak çizmişlerdir. Bu sonuçta toplumsal cinsiyet açısından öğretmen rolünün kadınlara daha uygun görülmesinin yanı sıra okullarda kadın öğretmen sayısının fazla olmasının da etkisi olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin genellikle yaş grubunun özelliği de dikkate alındığında (9-14) öğretmenleri gerçekçi boyutlarda çizmelerine karşın, önemli sayılabilecek bir oranda öğrencilerin öğretmenleri olduğundan çok daha büyük algılayarak resmettikleri görülmüştür.

6. Sınıf 127 kodlu öğrencinin çizimi

5. Sınıf 66 kodlu öğrencinin çizimi

Öğrencilerin hayal dünyasında öğretmenlere olumlu değer verdikleri için onları gerçek boyutundan daha büyük algıladıkları söylenebilir.

Araştırmada en çarpıcı sonuçlar, öğrenme süreci olarak nitelendirebilecek boyutta görülmektedir. Bu sonuçlara göre, öğrenciler yaptıkları resimlerde sınıf ortamındaki oturma düzenini genel olarak arka arkaya sıralanan sıra düzeni olarak çizmişlerdir. Öğrenciler tarafından "U" ve yarım daire düzen gibi öğrenci iletişimine olanak sağlayan sıra düzenlemeleri oldukça düşük oranda çizilmiştir. Bu sonuç, okullarda daha çok geleneksel eğitime uygun, öğrenci-öğretmen arasında etkili iletişime olanak tanımayan eğitim ortamı düzenlemesinin kullanıldığını gösterebilir.

6. Sınıf 100 kodlu öğrencinin çizimi

7. Sınıf 136 kodlu öğrencinin çizimi

Araştırma sonucunda ortaya çıkan önemli bir sonuçta, öğretmenlerin genelde tahtanın önünde, tahtanın yanında ya da masada resmedilmesidir. Öğretmeler okul bahçesinde, öğrencilerle etkinlikte, kırdı ya da laboratuvarda ders yaparken çok az bir oranda resmedilmişlerdir. Öğrencilerin gördükleri ve algıladıkları dikkate alındığında, öğretmenlerin sınıfta ve geleneksel eğitimin bir göstergesi haline gelen tahtada ve yanında algılanması, geleneksel bilgi aktarmacı bir eğitim sürecinin ve bilgi aktaran öğretmen imajının her ne kadar öğrenci merkezli yapılandırmacı yaklaşıma geçildiği söylene de öğrencilerin zihninden hâlâ silinmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Öğretmenlerin öğrenci resimlerinde daha çok ders anlatırken, öğretmen masasında otururken ya da sınıfta dolaşırken çizilmesi, öğrencilerin öğretmen tarafından bilgi aktaran kişi olarak görüldüğü algısını ortaya çıkarmakta ve yukarıdaki "bilgi aktaran" öğretmen imajını güçlendirmektedir. Öğrenci merkezli bir öğrenme sürecinde öğretmenlerin etkinlikte, deneyde, laboratuvarda, sınıf dışında ya da öğrencilerle oyunlarda görülmesi gerekirken tahtada ders anlatırken görülmesi hâlâ öğrencilerin kafasında öğrenci merkezli bir öğrenme algısının oluşturulmadığının bir işareti olarak görülebilir.

7. Sınıf 147 kodlu öğrencinin çizimi

8. Sınıf 176 kodlu öğrencinin çizimi

Öğrenci resimlerinde öğretmenin etrafında daha çok tahta, masa ve okul çizilmesi, teknolojik araç-gereç ve donanımın yer verilmemesi, öğretmenin elinde bulunan nesne olarak daha çok tebeşir ve yazı kalemi bulunması da öğretmen, kara tahta ve tebeşiri birlikte anımsatan geleneksel öğrenme ortamının önemli birer göstergesi sayılabilir. Ayrıca gerek öğretmenin elinde, gerekse etrafında bulunan nesnelere kitaplara yer verilmemesi, öğrencilerin zihninde kitapla öğretmeni birlikte algılamadığının bir sonucu olarak kabul edilebilir. Çocukların kişisel, sosyal ve toplumsal gelişimde önemli bir yeri olan, onların düşün ve hayal dünyalarını geliştiren kitapla öğrenme sürecinin çocukların imgelemlerinde yer etmemesi, üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca öğretmenin elinde bulunan

nesnelere içinde az sayıda olsa da sopa olması ve öğretmenin suratının kızgın olarak çizilmesi, öğrencilerin kafasında şiddet uygulayan öğretmen algısını çağrıştırmaktadır. Bu sonuç, okullarda baskı ve şiddetin tam olarak giderilemediği, öğrencilerin zihinlerinde bazı öğretmenlerin baskıcı ve şiddet uygulayan kişi olarak algılandığı söylenebilir.

6. Sınıf 90 kodlu öğrencinin çizimi

5. Sınıf 99 kodlu öğrencinin çizimi

Öğrenci resimlerine göre öğretmen algısının belirlendiği bu araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerde öğretmen algısının fiziki görünüş, jestler, mimikler ve benzetilen metaforlar açısından oldukça olumlu olarak algılandığı söylenebilir. Ancak, öğretmenin yanında çizilen nesnelere çizildiği yer ve eylem biçimi olarak bakıldığında, öğretmenin öğrenciler tarafından bilgi aktaran olarak algılandığı yönünde yorumlanabilir. Öğrencilerin resimleri incelendiğinde, öğretmenin daha çok sınıfta, tahtada, tahtanın yanında dururken ya da ders anlatırken elinde tebeşir ya da yazı kalemi ile çizilmesi de yukarıdaki sonuca paralel olarak, öğrencilerin zihinlerinde “bilgi aktaran” öğretmen imajının hâlâ geçerliliğini koruduğu söylenebilir. Bu sonuçlardan yola çıkarak okullarda hâlâ etkinliklere dayalı, öğretmenin rehber, öğrencilerin etkin olduğu yapılandırmacı bir öğrenme sürecinden ziyade, geleneksel öğrenimin izlerinin bulunduğu söylenebilir.

Öneriler

1. Türkiye’de resimler yoluyla öğretmen algısını belirlemeye yönelik araştırmaların farklı kademelerde yapılması yararlı olabilir.
2. Resimlerle yapılan öğretmen algısının yazılı ölçme araçlarıyla birlikte değerlendirildiği çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Artut, K. (2002). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Artut, K. (2007). *Okul Öncesinde Resim Eğitimi* (2.Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Barman, C. R. (1997). Students’ views of scientists and science: results from a national study. *Science and Children*; 35 ,(1), 18.
- Barnes, E. A. (1893). A Study of children’s drawings. *Pedagogical Seminary*,(3), 451.
- Gültekin, Ç., Tosun, Ö., Turgut, Ş., Örenler, Ş., Şengül, K. and Top, G. (2010). Promoting an inclusive image of scientists among students: Towards research evidence-based practice. *International Journal of Science and Mathematics Education National Science Council*, Online. Taiwa.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen Kavramı ile İlgili Metaforlara İlişkin Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*.6, (4), 693-712.

- Clarke, L., Ungerer, J., Chahoud, K., Johnson, S., and Steifel, I. (2002). Attention deficit disorder is associated with attachment insecurity. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 7, 179–198.
- Erdem, F. and Satır, Ç. (2000). Farklı Örgütlerde Kültürel Yapının Metaforlarla Analizi. VIII. *Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi*, Erciyes Üniversitesi, Nevşehir.
- Fraenkel, J. R. and Wallen N. E. (1990). How to design and evaluate research in education. San Francisco: McGraw-Hill
- Fury, G., Carlson, E. A. and Sroufe, L. A. (1997). Children's representations of attachment relationships in family drawings. *Child Development*, 68, 1154–1164.
- Goldstein, L. B. (2005). Becoming a teacher as a hero's journey: Using metaphor in preservice teacher education. *Teacher Education Quarterly*, 32 (1), 7-24.
- Harrison, L.J., Clarke, L. and Ungerer, J. A. (2007) Children's drawings provide a new perspective on teacher–child relationship quality and school adjustment. *Early Childhood Research Quarterly* (22) 55–71
- Kaplan, N. and Main, M. (1985). Internal representations of attachment at six years as indicated by family drawings and verbal responses to imagined separations. In M. Main (Chair), *Attachment: A Move to the Level of Rrepresentation*. Symposium Conducted at the Meeting of the Society for Research in Child Development, Toronto, Canada.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Kırıçoğlu, O. T. (2002). *Sanatta Eğitim Görmek Öğrenmek Yaratmak* (2. Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.
- Oğuz-Ünver, A. (2010). Perceptions of scientists: a comparative study of fifth graders and fourth year student teachers. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*: 4, (1), 11-28.
- Mavers, D. (2003) Communicating meanings through image composition, spatial arrangement and links in primary school student mind maps, in: C. Jewitt and G. Kress (Eds) *Multimodal literacy* (New York, Peter Lang).
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor*. (Çev: G. Bulut). İstanbul: MESS Yayınları.
- Pianta, R. C. (1994). Patterns of relationships between children and kindergarten teachers. *Journal of School Psychology*, 32, 15–31.
- Selwyn, N., Boraschi, D. and Özkula, S.M. (2009). Drawing digital pictures: an investigation of primary pupils' representations of ict and schools. *British Educational Research Journal*. 35, (6), 909–928
- Solomon, J. and George, C. (1999). The measurement of attachment security in infancy and childhood. in j. cassidy, and shaver, p. r. (eds.), *handbook of attachment: Theory, Research and Clinical Applications*. The Guilford Press: NY. (287–316).
- Yaşar, C. M. ve Aral, N. (2009). Sanat Ürünü Olarak Çocuk Resimleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*. 34, (365), 24-31.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yavuzer, H. (2009). *Resimleriyle Çocuk*. (3. Baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.